

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1940.

Första kammaren.

Nr 40.

Onsdagen den 31 juli.

Kammaren sammanträdde kl. 2 e. m.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till Sveriges riksdags beslut å innevarande lagtima riksmöte.

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag.

Herr statsrådet *Pehrsson-Bramstorp* avlämnade Kungl. Maj:ts skrivelse, nr 308, angående förordnande av statsrådsledamöter att uppläsa Kungl. Maj:ts beslut om avslutande av innevarande års lagtima riksdag.

Av nämnda kungl. skrivelse, som nu föredrogs, inhämtades bland annat, att Kungl. Maj:t förordnat ministern för utrikes ärendena Günther att i första kammaren uppläsa Kungl. Maj:ts öppna brev i ämnet. I händelse av förfall för honom skulle i hans ställe inträda statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet *Pehrsson-Bramstorp*.

Med anledning härav och då hos herr talmannen anmäls, att hans excellens herr ministern för utrikes ärendena Günther vore av sjukdom förhindrad att infinna sig, lämnade herr talmannen nu ordet till herr statsrådet *Pehrsson-Bramstorp*, som uppläste Kungl. Maj:ts öppna brev, nr 309, enligt vilket innevarande års lagtima riksdag skulle avslutas denna dag.

Herr **Nilsson, Johan**, i Kristianstad yttrade: Mina herrar! Vi stå vid avslutandet av årets lagtima riksdag, vilket icke innebär, att riksdagsarbetet för året är fullbordat. Kallelse till urtima riksdag är av Kungl. Maj:t utfärdad, och det är sålunda en ren formalitet att nu avsluta för att i morgon återupptaga ett arbete, som har krävt och även i fortsättningen kommer att kräva den största omsorg och den största offervillighet för att tillgodose ett älskat och dyrbart fosterlands sanna intressen. Att uppriktig och stark vilja härtill är till finnandes, därom råder enligt min uppfattning ingen tvekan, och vi få innerligen hoppas, att vårt lands och vårt folks frihet och oberoende skall kunna bevaras.

Jag har i likhet med tillförne stor anledning att till kammarens ledamöter framföra ett varmt tack för all välvilja, som jag i så stor omfattning fått mottaga även under denna riksdag, som vi nu avslutat.

Detta tal besvarades av herr **Lindhagen** i följande ordalag: Herr talman! Enligt en av senator Ernst Trygger grundad praxis tillkommer det mig såsom ålderspresident att vid detta tillfälle liksom även i morgon vid urtimans öppnande yttra mig något om läget. Vid det senare tillfället kommer jag att åberopa endast vad jag tillåtit mig säga i dag, med en eller annan kort komplementering, som faller under urtimans uppgifter.

Jag tror mig tala på gamla Sveriges och svenska riksdagens vägnar, då jag säger: vi betungas av häpnad, sorg, avsky och hat mot allt som nu dagligen äger rum.

Ett är emellertid visst. Det kan ej få fortgå på detta sätt längre. Det vill till *en ny ordning på vårt klot*, trots att det är endast en droppe i stjärnornas ändlösa världar. Folken komma en gång att resa sig mot bombflygplanen såsom världens herrar, mot makters eviga krig, mot deras segerfreder med dessas påbröd »ve de besegrade». Med ett ord mot styrelsesätten. Eller såsom folkspråk från österlanden uttryckt det: »goda människor bli icke soldater», och vidare: »de fem onda tingen i världen äro eld, vatten, stormar, rövare och styrelser».

Världen har skådat endast en stormaktspolitiker, som avslöjat all denna gudlöshet genom självövertinnelse. Om du visste, min son, med hur liten vishet världen regeras, sade han. Hans namn lyser som en ensam stjärna bland de europeiska mörkläggningarna. Namnet var Axel Oxenstierna, svensk statsman under trettioåriga kriget.

Inför stormakters nämnda avigsidor upptornar sig *för de små länderna en egen uppgift*. De böra ägna den någon uppmärksamhet, vilket hitintills sällan eller aldrig skett. Måttet är dock nu rågat. De äro visserligen små till folk-mängden. Men de erbjudas ypperligare tillfällen till storvulnhet i vidsyn och dygd. Detta därför att de äro mindre utsatta för maktlystnad och möjligheter till en än begriplig, än hänsynslös rovdrift inom klotets materiella skattkamrar.

Denna företrädesrätt inom *de andliga värdenas domäner* förpliktar de små staterna. Särskilt äro därvid *svenskarna kallade att träda fram såsom en andlig stormakt*. Men det gäller då för oss att vakna upp ur vår tröghet, som dock är full av hetsigheter, såsom Gustaf Vasa så lyckligt uttryckte sig.

Tålmodet har nu brustit. Hetsigheterna ha tagit ut sin rätt. Vi upprusta till det yttersta. Vi säga oss vara beredda att slåss till sista blodsdroppen mot vilka övermakter som helst. Inga ekonomiska uppoffringar anses för stora. Till och med vad man kallat »det befästa fattighuset» hägrar vid horisonten såsom ett någorlunda drägligt lyckoslott.

Sverige är ock bland småstaterna minst hotat att tvingas med i det stora europeiska kriget. Detta även med stöd av glansen från sina stormaktsbragder i det förflutna.

Så här lyder det från *Tyskland*. Häromdagen framhöll en ledande tysk tidning Sverige såsom ett historiskt föredöme för Frankrike till självbesinning. »Det finns i världen», sade tidningen, »små folk med en absolut utpräglad nationalidé och höga kulturella krav. Men deras lycka hänger på, om de icke vilja vara mer än de äro, om de inskränka sig till det livsrum, som tillkommer dem, och om de icke trakta efter att leva på andras arbete. Åtskilliga bland dem ha en gång varit ej mindre mäktiga än Frankrike och heller icke störtat mindre djupt, och dock ha de haft mod att börja från början. Om jag vore Pétain», slutar författaren, »skulle jag tänka på Sverige, vars härar en gång behärskade halva Tyskland, behärskade Östersjön och halva Ryssland.»

Från vår andra stormaktsgranne *Sovjet-Ryssland*, av oss sedan gammalt även kallad »den ryska faran», kastas förtäckta jäntbligar då och då till det gamla landet, vars upplandsbönder en gång organiserade det ryska riket och

dess maktställning. Olägligheten av ett eventuellt ingripande i finlandskriget från Sveriges sida var ju också, säges det, en av Sovjets bevekelsegrunder att erbjuda Finland den fred, som nyligen slutits.

Således, våra vikingars bragder samt Gustaf II Adolfs och Karl XII:s vålnader hålla på detta sätt fortfarande från sina moln i stratosfären en skyddande hand över Sverige såsom ett antikt Skansen i de båda stormakternas historia.

*

Någon fullständig svensk enighet ens i *försvarsfrågan* föreligger dock icke. Den har att kämpa mot icke blott pressens yttrandefrihet, en icke numererad myndighet, utan även mot de s. k. femte och sjätte kolonnerna. Det lär således också finnas fyra äldre kolonner, vilkas realiteter äro mig obekanta, såvida icke därmed menas ännu ej utplånade skiljaktigheter inom de fyra stora partierna, vilka skiljaktigheter nu trots allt skola komma till uttryck igen i valrörelsen.

Jag nödgas då här anmäla en bortglömd *sjunde kolonn*, av gammalt representerad av de s. k. fredsaktivisterna. Vi hålla enständigt före, att Sverige vid sidan av våra rustningar även bör såsom en andlig stormakt träda fram för *fredens idé*. Vi kräva ett gående till grunden med krigens och rustningarnas fem djuptliggande orsaker. De böra ständigt uppräknas liksom svenska barns Fadervår varje kväll. De äro: språkförbistringen, nationalitetsförtrycket, ekonomiskt kaos, överbefolkning samt först och sist föraktet för de andliga värdena.

En sådan mobilisering i Sverige även av sanningens makt skulle resa ikring oss ett *än mera fruktbringande värn av allmän högaktning för vår frihet och oberoende*. Vårt nya av mig initierade utrikesutskott liksom dess än mer antiparlamentariska påbyggnad i gestalt av utrikesnämnd taga avstånd från en sådan förhåvelse. Sådan utopier höra hemma till predikstolarna och föreläsningsskatedrarna, sade man tidigare i riksdagen. Utrikesutskottet har varje år sedan sin tillkomst 1937, och senast 1940, enhälligt förklarat, att förkunnandet i utrikespolitik av sanningens makt inte har någon betydelse i vår tid. Strindberg bekände en gång, att fäderneslandet värkt bort. Den sjunde kolonnen börjar känna något av samma olustförmimelse.

Emellertid har den s. k. utvecklingen 1940 givit den sjunde kolonnen och även hela Sverige ett litet luftdrag under vingarna. Vi ha 1940 mer än en gång fått kammarens tillstånd att till utrikesministern framställa frågor om *Ålandsfrågans läge*. De äro ännu ej besvarade. Men i formen av en enkel frågeställning uppradades flera finska befästningsanläggningar på Åland. Utrikesutskottets ordförande sade mig privat, att det var en skandal att framlägga sådana detaljer. Jag visste dock, att Karl Staaff och Hjalmar Branting sågo ned med välbehag på denna pliktuppfyllelse. Det föreföll mig, som om utskottsordförandens avståndstagande möjligen förrådde ett bifall från svenska regeringen till de nämnda befästningarna utan riksdagens hörande. Men så kan väl ej vara förhållandet! Nu har emellertid på hemställen från Sovjet finska regeringen evakuerat och demobiliserat de nämnda företagen. Situationen är således återställd till 1856 och 1921 års Ålandstraktater. Finska regeringen har likväl tillagt, att därmed är Ålands framtida politiska och militära inställning inte avgjord. Vi hoppas, att de svenska statsmakternas gamla krav på att ålänningarna enligt internationell rättsuppfattning omsider skola få komma hem samt Ålands frigörelse från allt befästande omsider skall få komma till sin rätt. Detta trots alla maktförvillelser.

I detta sammanhang bör här konstateras, att Sverige praktiskt taget enhälligt slår oblidkelig vakt om det kravet, att *Danmark och Norge* med det

snaraste och senast i den nästa segerfreden återställas till fulla i sin frihet samt sitt olösliga historiska och andliga samband med Sverige.

Under den gångna riksdagen har också timat, att *de tre baltiska randstater-na*, som frigjordes av Versaillesfreden och, med stöd av oavslåtliga bemödanden även från den svenska sjunde kolonnen, sökte i samverkan med skandinaverna befastande av sin självständighet samt en sammanknytning till ett samlat Norden med inte minst världsfreden på sitt program, nu av den s. k. utvecklingen i stället anknutits till Sovjetrepublikernas förbund. En samverkan med skandinaverna fortfarande på kulturella områden av många slag uteslutes dock ej genom denna tilldragelse.

När den stora världsbefrielsen till sist kommer som en naturlag över världsdelen, bli de tre grannstaterna åter ett med oss i åtskilligt. Den sjunde kolonnen tror nämligen inte på någon Europas civilisering såsom en föregångskontinent. Den internationella rättsordningen sammanhänger olösligt även med de andra världsdelenas samtidiga rättsordning. Jämväl Versaillesfreden uppfattade saken på det sättet.

Den sjunde kolonnen kräver också ett *nytt folkförbund*, som bygges upp på det gamla segerfredsförbundets ruiner, ett förbund som lyckas i det förras fåfänga bemödanden att göra förbundet universellt, sakligt och produktivt.

*

Även den *svenska jordfrågan* har haft en ödestimma under den gångna riksdagen. Liksom världsfreden måste grundläggas med lag och sedan finansieras med produktion, handel och kredit, så är även den svenska jordfrågan byggd på samverkan mellan två huvudavdelningar. Den ena kallad jordfrågans lagvägar, enligt landskapslagarnas maxim, att land skall med lag byggas, och den andra en finansiell stödåtgärd, kallad statens egnahemslånerörelse.

Vid 1940 års riksdag väcktes högermotioner om stödåtgärder för Norrlands näringsliv i allmänhet. Riksdagen skrev i samförstånd till regeringen i syftet. Tillika förelåg en annan norrlandsmotion av mig, som begärde fullföljd av 1901 års norrlandsbänkars motion samt de tre på den uppbyggda jordkommissionernas ännu ej lagfästade komplement till den följd av lagar, delvis av revolutionär natur, vartill de tagit initiativ. Detta bifölls i riksdagen allenast i motiven till utskottets betänkande. Där betonades att de allvarliga frågekomplexen, som beröras i den andra norrlandsmotionen, givetvis kommo under bedömande i samband med prövningen av högermotionerna, i vilka de dock inte berördes.

Det är knappast troligt, att så kommer att ske. Jordbruksdepartementet har inte fått någon direkt uppfordran genom riksdagen. Jordkommissionernas obesvarade utredningar, som äro högaktuella inte minst nu, komma svårigen att falla i god jord. Det framgår ganska klart av en omskrivning i jordbruksministerns följande yttrande den 24 april 1940 i Första kammaren: »Det arbete, som herr Lindhagen på detta område presterat, har dock inte lett till stora resultat, vare sig när det gäller Norrland eller andra områden.»

Alltså åter en bekräftelse på det södra rikets obekantskap ofta med norrlandsförhållandena under tidernas lopp, vilken konfirmerades en gång av andra kammarens nuvarande talman Sävströms berömda kåseri såsom representant för Norrland: »Det enda felet med Sverige är att Öresund icke går norr om Skåne.»

*

Herr talman, den romerska senatoren Marcus Porcius Cato den äldre slutade varje anförande i senaten så: »Ceterum censeo, Carthaginem esse delendam», eller på svenska: För övrigt håller jag före, att Carthago måste förstöras.

I varje inlägg av mig i riksdagen om världens och Sveriges jordfrågors lagvägar ligger en vädjan, att de måste genomkämpas. Även mitt nu hållna ålderspresidenttal må därför avslutas med orden: »För övrigt håller jag före, att den svenska defaitismen i världens och Sveriges jordfrågors lagvägar måste förstöras.»

Till sist, herr talman, en varm hyllning för Eder som vanligt eminenta och överseende handläggning av 1940 års riksdags förhandlingar i första kammaren.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 2.21 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.